

Jure Brkan

APOSTOLAT REDOVNIKA PREMA NOVOM KODEKSU KANONSKOG PRAVA

Crkva je božansko-ljudska — bogočovječna stvarnost, »društveni organizam« (LG 8), sastavljena od živih krštenih ljudi koje Duh Sveti posvećuje i vodi posredstvom ljudi. Da bi Crkva ispunila svoj cilj — spasenje ljudi, potrebni su joj posebni zakoni, koji su *sredstva njezina pastoralnog djelovanja*.

Budući da je Crkva nastala voljom Božjom, a ne ljudskom, njezini su zakoni i božanski i ljudski, neodvojivi jedni od drugih. Te je zakone Crkva donosila kroz svoju dugu povijest a u naše vrijeme donijela je novi Zakonik koji veže sve udove Crkve latinskog obreda (rad na reformi novog zakonika za istočne Crkve je u toku).

Da bismo udovoljili želji vrhovnoga crkvenog zakonodavca Ivana Pavla II., dužni smo u potpunosti upoznati novi crkveni zakonik, kako pojedine kanone tako cjelovito zakonodavstvo Crkve. Dužni smo propise zakona tumačiti i vjernicima i voditi ih u skladu sa Zakonikom.

Crkveni zakonik obuhvaća mnogostruko crkveno djelovanje. Ovdje samo namjeravam reći nešto o apostolatu redovnika — svećenika prema novom Kodeksu kanonskog prava. Najprije ću nešto reći o pozivu na apostolat i sudjelovanju redovnika u kolegijalnim tijelima Crkve, kako opće tako i posebne, da bih poslije iznio temeljne postavke apostolata redovničkih ustanova i smjernice o odnosima redovnika i redovnica s biskupima. Na kraju ću ukratko iznijeti nešto o župskom apostolatu redovnikâ, tj. o župnicima, župskim pomoćnicima, upraviteljima župa, ravnateljima crkava, kapelanima, a kazat ću nešto i o redovničkoj kući (zajednica) i njezinom apostolatu prema novom crkvenom zakoniku.

Poziv na apostolat

Svi su udovi Crkve: sveti službenici (klerici), laici, redovnici i redovnice kao i članovi svjetovnih ustanova pozvani da svaki prema vlastitoj mogućnosti i vlastitom poslanju, rade na spasenju svijeta. Svima je — kako se kaže u dokumentu *Kriteriji o odnosima između biskupa i redov-*

nika u Crkvi, br. 4- upućen dvostruki poziv: 1. *poziv na svetost* (LG 39 sl.) i 2. *poziv na apostolat* (LG 17; AA 2; AG 1 — 5). Kada se kaže »svima«, onda, razumije se, tu su uključeni i redovnici obdareni bilo kojom karizmom (milosnim darom). Redovnici su pozvani na osobnu svetost i poslani da posvećuju druge, tj. na apostolat.¹

U Crkvi ima više vrsta redovničkih ustanova: kontemplativne redovničke ustanove, ustanove posvećene apostolskom životu, laičke i kleričke redovničke ustanove, redovnici koji nisu klerici (ženske su ustanove sve laičkog karaktera) i redovnici klerici (đakoni, svećenici i biskupi), redovničke ustanove papinskog prava i redovničke ustanove biskupskog prava, izuzeti i neizuzeti redovnici itd. Sve različite karizme redovničkog života pripadaju Crkvi. Redovnički je život, naime, božanski dar Crkvi, a ne pojedincu.² Sam život redovnika je posvećen štovanju Boga i na službu Crkve. Crkva ima pravo svojim zakonima određivati i usmjeravati redovničke karizme i uključiti ih u svoje djelovanje.

Za uključenje u crkveno djelovanje treba kanonsko poslanje. Stoga drukčije poslanje u Crkvi imaju svećenici, drukčije laici, drukčije samo redovnici i redovnice, tj. oni redovnici koji nemaju svetog reda. Temeljna jednakost Kristovih vjernika u Kodeksu postoji, ali se udovi Crkve razlikuju po funkcionalnosti, odnosno poslanju.

Uvijek kada se govori o apostolatu kleričke redovničke ustanove, tj. kada je riječ o apostolatu svećenika, treba biti svjestan činjenice da su svećenici-redovnici (hieromónachos), tj. zaređeni. Kod nas su u ogromnoj većini redovnici ujedno i svećenici. U Jugoslaviji je 1. 1. 1984. g., prema popisu, bilo 1924 svećenika-redovnika i 264 brata neklerika.³

Kanoni koji se odnose na poziv na apostolat svećenika općenito, razumije se, da se odnose i na svećenike-redovnike osim ako je drukčije pravom određeno ili se drukčije treba shvatiti po naravi same stvari. I za svećenike-redovnike kao i za mirske (svjetovne) svećenike vrijedi nauka II. vat. sabora »*actio presbyteri, actio Christi* — djelovanje prezbitera je djelovanje Krista«. Svećenik ne djeluje u vlastito ime već u ime Kristovo. Svakako je istina da je svećenik, bio on redovnički ili mirski, nastavljatelj poslanja Krista, učitelja, svećenika i pastira. Novi Kodeks ne prikazuje službu biskupa i župnika samo kao upraviteljsku već kao izvršavanje trostrukog poslanja: naviještanja riječi, posvećivanja i upravljanja.

Švaki je svećenik *Kristov opunomoćenik*. On ne djeluje vlastitom snagom već kao Kristov opunomoćenik. Kao takav svećenik je pozvan na apostolat: propovijedanje evanđelja, vođenje povjerenog mu stada i slavljenje božanskog kulta.⁴

¹ Usp. **Kriteriji o odnosima između biskupa i redovnika u Crkvi**, Kršćanska sadašnjost, dokumenti 53, Zagreb 1979.

² Usp. J. BRKAN, **Redovništvo prema novom Kodeksu kanonskog prava, u Služba Božja XXIII/1983, 4, 359-360.**

³ Usp. **Vijesti Konferencije VRPJ i unije VRPJ** — Zagreb, 1984, br. 5.

⁴ Čitavi broj **Službe Božje (XXIII/1983,3)** posvećen je: Službi i životu prezbitera u Crkvi.

Svećeništvo uključuje *zvanje i poslanje*. Redovnik-svećenik je apostol — poslanik. Da bi izvršio vlastito poslanje, treba iz dana u dan raditi za spasenje ljudi. To je i te kako potrebno kako bi svećenik-redovnik shvatio svoje zvanje. Ako nije uključen u *živo djelovanje Crkve*, tj. u pastoral, svećenik-redovnik se pita što mu je činiti da ispuni u potpunosti svoje zvanje i svećeničko poslanje, tj. stavlja u sumnju svoju identičnost — eto krize svećeničko-redovničkog identiteta, koja je i te kako moguća i u ovim našim prostorima.

Na apostolat bilo koje redovničke ustanove utječu kulturne, povijesne, socijalne i političke okolnosti u Crkvi i svijetu te karizme i različita poslanja. Novi *Kodeks* ne prekida povijesne datosti već u kanonu 4 kaže: »Stečena prava, a isto tako i povlastice koje je Apostolska Stolica do ovog vremena dala, bilo fizičkim bilo pravnim osobama, kojima se one služe i nisu opozvane, ostaju netaknute, osim ako se kanonima ovog Zakonika izričito opozivaju«. Citirani kanon je veoma važan za apostolsko djelovanje redovnika posebno u našim krajevima gdje se veliki broj redovničkih ustanova potpunim pravom, u dosta slučajeva stečenim pravom i povlasticama uključio u *župski pastoral (cura animarum)*.

Novi *Kodeks* kaže da je župa određena zajednica vjernika, u mjesnoj Crkvi (biskupiji) stalno ustanovljena, za koju se pastirska briga povjerava župniku pod vlašću mjesnog biskupa. Župnik je njezin vlastiti pastir (kan. 515, § 1).

Poznavajući našu zbilju, redovnički svećenici još uvijek najviše mogu učiniti u župskom pastoralu kao župnici i župski pomoćnici, katehete i tome slično. To ne isključuje da treba uvijek tražiti nove načine pastorizacije⁵ posebno u današnje vrijeme kada je ekipni rad i te kako potreban. II. vat. sabor kaže: »A da bi dušobrižnička služba bila što uspješnija, toplo se preporuča zajednički život svećenika, osobito onih koji rade u istoj župi. Takav život pospješuje apostolsko djelovanje i vjernicima pruža primjer ljubavi i jedinstva« (CD 30). Zajednički se život svećenika najprirodnije može ostvariti u redovničkim ustanovama. I sam *Kodeks* donosi novost u župskom pastoralu, a ta je da se pastirska briga za župu ili za razne župe može povjeriti većem broju svećenika nepodijeljeno, s tim da je jedan od njih voditelj (moderator) župe (usp. kan. 517, § 1).

Pastoral je živa akcija Crkve. U tom crkvenom djelovanju kroz povijest i danas važi »pod biskupovim vodstvom« (CD 17). Tu treba suradnja i kanonska podčinjenost. To je i te kako zastupljeno u novom *Kodeksu*. Kada se govori o redovničkom apostolatu u kan. 678-683, spominje se čak deset puta biskup. Iz tih je kanona jasno da je biskup prvi pozvan da upravlja sveukupnim pastoralnim djelovanjem u vlastitoj biskupiji, razumije se, uz suradnju Božjeg naroda, posebno svećenika bilo mirskih bilo redovničkih.

⁵ Usp. BONO Z. ŠAGI, *Novi kodeks crkvenog prava i pastoralno djelovanje redovnika*, u *Vjesnik hrv. kapucinske provincije XVII/1983*, 5, 278-287.

Za živu akciju Crkve, tj. za *pastoral redovnici se trebaju pripremiti*. Ta priprava može, prema novom *Kodeksu*, započeti s novicijatom. Naime, konstitucije pojedine redovničke ustanove mogu odrediti jedno ili više razdoblja novicijata za apostolske vježbe. Kroz to vrijeme, prema propisima konstitucija, novaci mogu boraviti i izvan zajednice novicijata (usp. kan. 648 § 2; RC 23). Nakon novicijatske formacije redovnički kandidati trebaju sistematsku formaciju, a ona treba biti prilagođena shvaćanju članova, praktična, duhovna i apostolska (kan. 660). Ta se formacija događa u sjemeništima odnosno bogoslovijama. Poslije prvog zavjetovanja, razumije se, nastavlja se formacija svakog člana, posebno onih koji se spremaju za svećeništvo. Formacija članova što se spremaju za svećeništvo provodi se po općem pravu i po vlastitom odgojnom programu pojedinih ustanova (kan. 659, § 3). Novi *Kodeks* naglašava trajno obrazovanje redovnika, tj. čitavi život se treba usavršavati (kan. 661; PC 18).

Novi *Kodeks*, kada se radi o redovničkom apostolatu, nalaže da se biskup i redovnički starješina dogovaraju radi skladnijega apostolskog djelovanja. U dosta slučajeva čak treba učiniti bilateralne pismene ugovore. U tom smislu u *Kodeks* je postavljeno zasebno poglavlje o *redovničkom apostolatu* (kan. 673-683), tj. o apostolatu redovničkih ustanova. Prvih pet kanona (673-677) obrađuju temeljne postavke redovničkog apostolata. Drugih šest kanona (678-683) uređuju odnose redovničkih ustanova s dijecezanskim biskupom. To je novost za opće crkveno zakonodavstvo. Ovdje se osjeća otvaranje redovničkog života apostolatu Crkve. *Kodeks* iz 1917. govorio je o redovničkom apostolatu u više navrata: kan. 608, 609, 512 § 2, 617, 619, ali ne pod zasebnim poglavljem.⁶

Za franjevce je npr. još u XIII. st. sv. Franjo posvetio deveto poglavlje u *Pravilu* propovjednicima gdje se, između ostalog, kaže: »Neka braća ne propovijedaju u biskupiji kojega biskupa, koji bi im zabranio.«⁷

Sudjelovanje redovnika u kolegijalnim tijelima Crkve

Prije nego prijedemo na obradu posebnog poglavlja o apostolatu redovničkih ustanova, smatram da je potrebno upozoriti da su prema novom *Kodeksu* i redovnici zastupljeni i sudjeluju u raznim kolegijalnim tijelima opće i lokalne Crkve, gdje zajedno s drugim vjernicima i biskupom traže djelotvornija rješenja žive akcije opće i mjesne Crkve. II. vat. sabor kaže: »Na neki način pripadaju dijecezanskom kleru (redovnički svećenici), ukoliko sudjeluju u dušobrižničkoj službi i djelima

⁶ Usp. GIANFRANCO GIROTTI, *Diritti e doveri degli Istituti religiosi e dei loro membri* (cc. 662-672). *L'apostolato degli Istituti religiosi* (cc. 673-683), u *Vita consacrata* XX/1984, 4, 304-316.

⁷ *Spisi svetog Franje*, Sarajevo 1974, 28.

apostolata pod vlašću biskupa« (CD 34). I redovnici i redovnice koji nisu klerici »također na poseban način pripadaju obitelji dijeceze, pružaju hijerarhiji veliku pomoć« (CD 34).

Novi *Kodeks* ne ubraja redovnike među članove ekumenskog sabora ako nisu dignuti na biskupsko dostojanstvo. I novi *Kodeks* donosi posebno poglavlje o ekumenskom saboru, ali ga naslovljava: *Zbor biskupa (De Collegio Episcoporum)* (kan. 336 sl.). Novost je u tome što su generali kleričkih redova papinskog prava prije imali savjetodavni glas na saboru a novi ih *Kodeks* ne spominje. Novi *Kodeks* kaže da vrhovna crkvena vlast može na ekumenski sabor pozvati još i druge, koji nisu u biskupskom dostojanstvu i na nju spada da odredi njihov udio u saboru (kan. 339, § 2). U te »druge« spadaju, razumije se, i redovnici, ali općim pravom nije određena uloga redovnika na općem saboru. Vrhovna crkvena vlast određuje tim »drugima« što će raditi, tj. njihovu ulogu na saboru.

Poslije ekumenskog sabora, odnosno biskupskog kolegija, u Crkvi je najveće kolegijalno tijelo *biskupski sabor (Synodus episcoporum)*. Biskupskom saboru mogu svoju pomoć pružiti i »neki članovi kleričkih redovničkih ustanova koji su izabrani prema odredbi posebnog prava« (kan. 346). Dakle, i redovnici mogu sudjelovati u biskupskom kolegiju i biskupskom saboru i davati svoj doprinos. Jasno, oni djeluju više svojim iskustvom i prijedlozima, a to je i te kako potrebno današnjoj Crkvi.

Jasno je, a to nam pokazuje i praksa, da redovnici djeluju kao stožernici svete Rimske crkve, radnici u Rimskoj kuriji i kao poslanici Rimskog prvosvećenika.

Osim zastupljenosti u općoj Crkvi, redovnici su naprosto ucijepljeni u mjesne Crkve. Tu mogu razviti i te kakvu apostolsku djelatnost pod vodstvom dijecezanskog biskupa. Ne samo što mogu sudjelovati u apostolatu mjesne Crkve već redovnički svećenici mogu kao i mirski biti na čelu mjesne Crkve. Kanon 377 kaže da barem svakog trogodišta biskupi crkvene pokrajine ili Biskupske konferencije, zajedničkim savjetom i tajno sastave popis svećenika ili članova ustanova posvećenog života, koji su prikladni za biskupstvo. Novi *Kodeks* u redovničkom pravu donosi posebno poglavlje (VII) o redovnicima koji su postali biskupi (kan. 705-707). To je razumljivo kada se zna da u Katoličkoj crkvi danas svećenici članovi raznih ustanova posvećenog života sačinjavaju više od jedne trećine čitavog svećenstva. I naša je domovinska Crkva zastupljena s velikim brojem (1924) redovničkih svećenika koji na raznim područjima djeluju u živoj akciji naše i opće Crkve.

Redovnici su zastupljeni u područnim saborima (*Concilia particularia*), bilo da se radi o plenarnom saboru (*Concilium plenarium* [kan. 439]) ili pokrajinskom saboru (*Concilium provinciale* [kan. 440]). Tu su prvenstveno pozvani više poglavari redovničkih ustanova i družbi apostolskog života, a mogu se pozvati i svećenici i drugi vjernici. I jedni i drugi su samo sa savjetodavnim pravom glasa (kan. 443, § 3-4).

Redovnici se mogu pozvati i na biskupijski sabor (*Synodus dioecesa-*
na), jer je taj sabor skup izabраниh svećenika i drugih vjernika mjesne
Crkve. Taj sabor je na dobrobit cijele biskupijske zajednice. Stoga su
pozvani svi članovi mjesne Crkve, razumije se, i redovnici i redovnice
da pruže suradnju i pomoć dijecezanskom biskupu u pronalaženju djelo-
tvornijih rješenja pastoralne akcije mjesne Crkve (kan. 460 sl.).

O svećeničkim i pastoralnim vijećima da i ne govorimo.⁶ Ta vijeća
imaju veliku ulogu u pokoncilskoj Crkvi. U njoj su pozvani kao članovi
kako mirski tako i redovnički svećenici (kan. 495), a u dijecezansko
pastoralno vijeće mogu se uzeti svi udovi Božjeg naroda (svećenici, redov-
nici, redovnice i laici) (kan. 511-514). Redovnici i redovnice, župnici
ili oni koji su direktno kanonskim poslanjem uključeni u župski pastoral
(kateheza i tome slično) mogu biti članovi župskoga pastoralnog vijeća
(kan. 536).

Temeljne postavke apostolata redovničkih ustanova

Kodeksove temeljne postavke apostolata redovničkih ustanova prete-
žno su preuzete iz dokumenata II. vat. sabora (CD 33; LG 46 i 47, PC 7,
8, 20). Kanon 673 kaže da se apostolat svih redovnika sastoji u *svjedo-*
čenju njihova posvećenog života, koji su dužni gajiti molitvom i pokorom.
Molitvom, pokorom i primjernim životom redovnici su dužni — naglašeno
je u dokumentima II. vat. sabora — raditi marljivo na izgradnji i pora-
stu kako cijele Crkve tako i na dobro mjesnih Crkava.

U svom apostolatu redovnici trebaju uvijek imati pred očima vlastitu
narav redovničke ustanove (CD 33). Kada je govor o vlastitoj naravi
ustanove, onda se to naglašava posebno kada je u pitanju apostolat
kontemplativnih ustanova. *Kontemplativne redovničke ustanove* imaju
istaknuti položaj u Mističnom tijelu — Crkvi. Te ustanove imaju pose-
bno poslanje i svoj vlastiti udio u apostolatu cijele Crkve: »Oni prinose
Bogu izvrsnu žrtvu hvale, a narod Božji rasvjetljuje bogatim plodovima
svetosti, primjerom ga potiču i otajstvenom apostolskom plodnošću pro-
miću njegov porast« (PC 7). Ni radi apostolata nije dozvoljeno unakaziti
i umrtviti narav pojedine redovničke ustanove ili naškoditi njezinoj
svrsi: »Zato, ma koliko bila potreba djelotvornog apostolata, nije dopu-
šteno članove tih ustanova pozivati da pomažu u raznim pastoralnim služ-
bama« (kan. 674).

»U Crkvi ima vrlo mnogo redovničkih i kleričkih i laičkih ustanova —
kaže II. vat. sabor — koje se posvećuju različitim djelima apostolata... u tim
ustanovama apostolska i dobrotvorna djelatnost spada na samu narav redov-

⁶ Usp. J. BRKAN, *Kompetencija i uloga svećeničkih vijeća u pokoncilskoj Crkvi*, u
Služba Božja XXI/1981, 4, 300-310.

ničkog života, jer im je to njihovo sveto služenje i djelo ljubavi povjerila, sama Crkva, da ga u njezino ime izvršuju. Stoga treba da cjelokupni redovnički život članova bude prožet apostolskim duhom, a sva apostolska djelatnost oblikovana redovničkim duhom« (PC 8; usp. kan. 675, § 1).

Redovnicima je apostolsku djelatnost povjerila Crkva. Toga treba biti svjestan. Na to se pozivlje i Ivan Pavao II. u svom govoru višim redovničkim poglavarima i poglavaricama Evrope, kada kaže: »Podjela dolazi najčešće što se praktički zaboravlja narav crkvene evangelizacije. Ona se mora uvijek vršiti u ime Crkve, u jedinstvu s pastirima, a ne po individualnim kriterijima i perspektivama« (usp. *Evangelii nuntiandi*, 60).⁹

To se apostolsko djelovanje, koje se vrši u ime Crkve i po njezinu nalogu, treba obavljati u zajedništvu s Crkvom (kan. 675, § 3; PC 8). Apostolska djelatnost treba uvijek — kaže Kodeks — proizlaziti iz intimnog jedinstva s Bogom. Ona mora jačati to jedinstvo i služiti njegovu rastu (kan. 675, § 2; PC 8).

Dok redovničke ustanove, muške i ženske, kleričke i laičke sudjeluju u akciji Crkve na duhovnom ili materijalnom planu i čine ljudima najrazličitije usluge, uvijek trebaju ostati vjerne vlastitoj karizmi, tj. milosti svoga zvanja (kan. 746; LG 46, 47). II. vat. sabor kaže:

»Neka redovnici brižno nastoje, da Crkvu po njima svaki dan sve bolje prikazuje Krista vjernicima i nevjernicima, Krista dok ili razmatra na gošt, ili najješčuje Božje Kraljevstvo mnoštvu, ili dok ozdravlja bolesne i ranjene ili obraća na Božji život grešnike ili dok blagoslivlja djecu ili čini dobro, svima, uvijek slušajući volju Oca koji ga je poslao« (LG 46).

Uvijek slušati volju Crkve, tj. volju njezinog utemeljitelja Isusa Krista u tome se najviše sastoji veličina redovničkog posvećenja.

Redovničke ustanove *Kodeks* poziva da u svome apostolatu, imajući pred očima potrebe mjesta i vremena, upotrijebe također nova i prikladnija sredstva pastorizacije, tj. neka se razborito prilagode apostolskim zahtjevima Crkve našega vremena. Redovničke ustanove — kaže *Kodeks* — trebaju sačuvati vlastito poslanje i vlastitu djelatnost ustanove (kan. 677, § 1).

Redovničke su ustanove pozvane, ako imaju društva vjernika koja su s njima povezana, da ih pomažu posebnom brigom. Ta društva vjernika trebaju redovnici prožeti duhom redovničke obitelji; voditi i nadahnjivati karizmom utemeljitelja. Ta bi društva vjernika u našem slučaju bila *treći redovi*, jer *Kodeks* za njih kaže da su društva vjernika povezana s nekom redovničkom ustanovom (kan. 677, § 2; kan. 303).¹⁰

⁹ Vjesnik Franjevačke provincije presvetog Otkupitelja, XXXIII/1984, 1, 8.

¹⁰ Usp. J. BRKAN, *Novi Zakonik kanonskoga prava o trećim redovima*, u *Brat Franjo VIII/1984*, 1, 3.

Odnosi s biskupima (kan. 678-683)

Novi Kodeks donosi propise koji moraju biti temelj odnosa biskupa i redovnikâ na planu apostolata. U kanonu 678 nalazi se nauka dekreta *Christus Dominus*, br. 35, u kojemu su potanko donesena načela o apostolatu redovnika u pojedinim biskupijama.

Prema novom *Kodeksu*, redovnici su podložni vlasti biskupa: 1. u onome što se odnosi na *dušobrižništvo*; 2. u onome što spada na izvršenje *javnog bogoštovlja* i 3. u onome što se odnosi na ostala *djela apostolata* (kan. 678, § 1). O podložnosti redovnika mjesnom ordinariju II. vat. sabor kaže:

»Svi izuzeti i neizuzeti redovnici podložni su vlasti mjesnih ordinarija u onome što se odnosi na izvršavanje javnog bogoštovlja osvrćući se na raznolikost obreda; na dušobrižništvo, na sveto propovijedanje puku, na vjerski i moralni odgoj vjernika a napose djece; na katehetsku pouku i liturgijsko obrazovanje; dostojanstvo kleričkog staleža kao i na različita djela koja se odnose na vršenje svetog apostolata. I redovničke katoličke škole podvrgnute su mjesnim ordinarijima s obzirom na općenito uređenje i nadzor, ali tako da redovnici imaju pravo upravljanja. I redovnici su isto tako dužni obdržavati sve što biskupski sastanci ili konferencije odrede da svi imaju obdržavati« (CD 35, 4).

Biskupe redovnici trebaju susretati odanom uslužnošću i štovanjem (kan. 678, § 1).

Dok vrše izvanjski apostolat, redovnici su podložni i vlastitim poglavarima, tj. redovnici i dalje ostaju vjerni disciplini vlastite ustanove. Ako je potrebno, i biskupi trebaju redovnike poticati na obavezu vjernosti stegi ustanove (kan. 678, § 2; CD 35,2).

U organiziranju apostolske aktivnosti redovnika — kaže *Kodeks* — potrebno je da dijecezanski biskupi i redovnički poglavari prave plan od obostranih interesa, tj. potrebno je dogovaranje (kan. 678, § 3). Ta odredba je kodifikacija odredbe II. vat. sabora: »Biskupi ili biskupske konferencije, odnosno redovnički starješine ili konferencije viših redovničkih poglavara, s obzirom na djela apostolata što ih vrše redovnici, neka se prethodno uzajamno savjetuju i prema tome postupaju« (CD 35, 5).

Kanon 680 je nadahnut na II. vat. saboru, kada naglašava da se među redovničkim ustanovama, zatim među njima i svjetovnim klerom, treba podržavati suradnja, te da pod vodstvom dijecezanskog biskupa treba usklađivati sve apostolske djelatnosti i pothvate (CD 35, 5). Dok se usklađuje apostolska djelatnost i pothvati, bilo opće bilo mjesne Crkve, ne smije se dirati ili naškoditi naravi ili svrsi pojedinih redovničkih

ustanova niti se smije dirati u osnovno redovničko zakonodavstvo, tj. zakonodavstvo koje se nalazi u pravilima osnivača redovničke ustanove (*legibus foundationis*).

U kanonu 679 donesen je propis koji ponekad može i te kako biti sporan u odnosima između biskupa i redovnika. Tu opće zakonodavstvo Crkve prihvaća odredbe iz Apostolskog pisma Pavla VI. »*Pastorale munus*« od 30. studenoga 1963., br. 39, gdje se kaže da zbog teških i hitnih razloga može dijecezanski biskup zabraniti članu redovničke ustanove da boravi u njegovoj dijecezi. Dijecezanski biskup treba upozoriti prije višega redovničkog starješinu; ako provincijal ili general ništa nisu poduzeli, dijecezanski biskup može odstraniti redovnika iz svoje dijeceze. To pitanje, ako se slučajno nekad dogodi, treba odmah predati u ruke Apostolske Stolice (kan. 679). Tu je govor o zabrani boravka u dijecezi, a ne o oduzimanju jurisdikcije ili suspenziji a *divinis* i tome slično. Prema tom propisu, redovnik mora seliti s područja dijeceze, čak iz samostana ili podružne redovničke kuće.¹¹

Za provođenje u djelo kanona 679 trebat će mnogo humanosti i razboritosti sa strane redovničkog poglavara s jedne i dijecezanskog biskupa s druge strane. Koji su to hitni i teški razlozi? Subjektivizam može tu i te kako odigrati odlučujuću ulogu. Tu treba, možda više nego igdje, voditi računa o dostojanstvu ljudske osobe. Može se npr. dogoditi da dotična zajednica živi samo u jednoj dijecezi i jednom narodu. Faktički izgon člana redovničke zajednice iz dijeceze znači da dotičnoga čak progoni i iz vlastite domovine, što može na pojedincu izazvati velike psihičke traume, uz sve ostalo što znači izgon iz domovine (usp. Ps 137/136).

Kanoni 681 i 682 ponajviše su preuzeli odredbe iz Apostolskog pisma Pavla VI. Motu proprio *Ecclesiae sanctae* od 6. kolovoza 1966., I, 29. § 2; 30, § 1-2. Prema tim odredbama, djelatnosti koje je dijecezanski biskup povjerio redovnicima podvrgnute su vlasti dotičnog biskupa, ali ostaju na snazi spomenuti kanoni 678, § 2-3.

Za djelatnosti koje dijecezanski biskup povjeri redovnicima treba učiniti *bilateralni pismeni ugovor* između dijecezanskog biskupa s jedne i nadležnog redovničkog poglavara s druge strane. U pismenom ugovoru treba, između ostalog, odrediti izričito i točno: 1. ono što spada na djelatnosti koje treba obavljati; 2. na članove kojima će se djelo povjeriti i 3. na stvari ekonomske naravi (kan. 681 § 2). Prema kanonu 681, § 2, ubuduće se prave pismeni ugovori između dijecezanskog biskupa i nadležnoga redovničkog poglavara o svim djelatnostima koje se udjeljuju redovničkim ustanovama na provedbu.

Na crkvenu službu u dijecezi redovnika imenuje dijecezanski biskup poslije nego je dotičnog redovnika za tu službu predložio ili dao pristanak

¹¹ U tome smislu usp. kan. 1320, 1336, § 1, br. 1, 1337, § 1, 1364, § 1 i 1722.

njegov kompetentni starješina (kan. 682, § 1). Ne smije se zaboraviti propis kanona 671 koji kaže da redovnik ne smije preuzimati dužnosti i službe izvan svoje redovničke ustanove bez dozvole zakonitoga redovničkog poglavara.

Redovnik se postavlja na pastoralnu službu *ad nutum utriusque*, tj. ovisi o volji onoga tko ga je postavio na službu i svoga redovničkog poglavara. Tako prema Kodeksu redovnika može skinuti s povjerene mu službe vlasti koja mu je dotičnu službu povjerila, pošto je upozorila nadležnoga redovničkog poglavara ili nadležni redovnički poglavar pošto je upozorio onoga koji je redovnika postavio na službu. U tom slučaju nije potreban pristanak drugoga, tj. i onaj koji mu je povjerio službu i redovnički poglavar imaju u tom slučaju jednako pravo (kan. 682, § 2; kan. 1742, § 2 poziva se kan. 682, § 2 u slučaju premještaja župnika redovnika). Ni redovnički starješina ni onaj koji je redovniku povjerio određenu službu nisu dužni jedan drugom otkriti razloge vlastite odluke niti odluku promijeniti (usp. ES I, 32).

Dijecezanski biskup može osobno ili preko drugog *vizitirati* za vrijeme pastoralne vizitacije ili kad smatra potrebnim:

1. redovničke crkve i bogomolje u koje vjernici redovito dolaze;
2. škole i druge ustanove namijenjene pobožnim ili karitativnim djelima duhovnim ili vremenitim, koje su povjerene redovnicima;
3. dijecezanski biskup nema pravo vizitirati škole koje su otvorene isključivo za vlastite učenike redovničke ustanove.

Ako bi dijecezanski biskup za vrijeme vizitacije možda zapazio neke zloporabe, treba na to upozoriti redovničkog poglavara. Ako bi redovnički poglavar bio uzaludno upozoren sa strane biskupa, tj. ne bi poduzeo što treba da zloporaba otkloni, onda biskup može svojom vlašću sam poduzeti što je potrebno da se otkloni moguća zloporaba (kan. 683).

Redovnička kuća (zajednica) i apostolat

Novi Kodeks kaže da se za osnivanje nove redovničke kuće traži prethodni pismeni pristanak dijecezanskog biskupa (kan. 609, § 1), a za osnivanje samostana koludrica traži se osim toga i dozvola Apostolske Stolica (kan. 609, § 2). Kod osnivanja kuće treba uzeti u obzir *korist Crkve i redovničke ustanove* (kan. 610, § 1). Za osnivanje redovničke kuće traži se pristanak dijecezanskog biskupa. Taj pristanak uključuje: 1. dužnost redovnika da provode život prema vlastitoj naravi ustanove i njezinim posebnim nakanama; 2. dužnost redovnika da po propisu prava djeluje u skladu s vlastitosti ustanove i da se drže uvjeta koji su postavljeni pri davanju dozvole; 3. kleričke ustanove trebaju imati crkvu, držeći se propisa kan. 1215, § 3, te da obavljaju službu Božju po

propisima prava (kan. 611). Kanon 1215, § 3 kaže da i redovničke ustanove, iako su dobile pristanak od dijecezanskog biskupa da u biskupiji ili gradu sagrade novu kuću, prije nego sagrade crkvu na stalno određenom mjestu, moraju od biskupa dobiti dozvolu. To je posljedica načela kan. 1215, § 1 koji kaže da se nikakva crkva ne smije graditi bez izričitoga pismenog pristanka mjesnog ordinarija.

U pogledu pastoralnog djelovanja redovničke kuće (zajednice) treba se držati odredaba, odnosno uvjeta prihvaćenih kod osnivanja redovničke kuće. Ako bi se redovnička kuća željela baviti drugim apostolatom, različitim od onog radi kojeg je podignuta, traži se za to pristanak dijecezanskog biskupa (kan. 612). Samim činom dopuštanja gradnje redovničke kuće redovnici-svećenici dobivaju vlast slavljenja sv. mise u redovničkoj crkvi ili bogomolji, odnosno obavljanja službe Božje po propisima prava (kan. 611).

Župski apostolat redovnika

Novi *Kodeks* kaže da je župa određena zajednica vjernika u mjesnoj Crkvi. Ona je osnovana zastalno i povjerena pastirskoj brizi župnika. Župnik je vlastiti pastir župe i djeluje pod vlašću dijecezanskog biskupa. Osnivanje, dokidanje ili preinačenje (izmjena) župe jedino spada na dijecezanskog biskupa. Za osnivanje, dokidanje ili izmjenjivanje župe dijecezanski biskup treba saslušati svećeničko vijeće (kan. 515. § 1-2).

Novi *Kodeks* uvodi veliku novost i u shvaćanju pojma župnika. Naime, *Kodeks* kaže da pravna osoba neka ne bude župnik (kan. 520, § 1), tj. dokinut je dio kanona 551, § 1 *Kodeksa* iz 1917. koji je kazao da je župnik svećenik ili moralna osoba, kojoj je dana župa u naslov s dušobrižničkom službom. I dalje je ostalo da se dušobrižnička služba vrši pod ravnanjem biskupa. Dakle, prema novom *Kodeksu*, redovnik dušobrižnik na redovničkoj župi više se ne naziva župski vikar već župnik. Da netko može biti župnik, mora biti svećenik (prezbiter) (kan. 521, § 1); isto tako župski pomoćnik (kan. 546); upravitelj župe (kan. 549); ravnatelj crkve (kan. 556) i kapelan (kan. 564) moraju biti svećenici. Svi navedeni u svojoj se službi ravnaju prema određenim općim i posebnim propisima. Razumije se, da se trebaju uvijek držati i odredaba iz akta imenovanja i posebnih ovlaštenja.

Pravna osoba (provincija, samostan), prema novom *Kodeksu*, ne može biti župnik, ali provincija ili samostan i dalje određuju jednog ili više svojih članova svećenika te ih predlažu dijecezanskom biskupu da ih on imenuje za župnike naznačenih redovničkih župa (kan. 520, § 1; 523).

Dijecezanski biskup, uz suglasnost nadležnoga redovničkog starješine, može povjeriti župu nekoj redovničkoj kleričkoj ustanovi. Župu može dijecezanski biskup ustanoviti također i u crkvi redovničke usta-

nove pod uvjetom da jedan svećenik bude župnik te župe ili ako je pastoralna briga udijeljena *in solidum*, jedan je od tih svećenika moderator župe (kan. 520, § 1). Dodjeljivanje župe redovničkoj ustanovi može biti *trajno* ili *na određeno vrijeme*. Bilo da dijecezanski biskup podijeli župu redovničkoj ustanovi na trajno ili određeno vrijeme, treba napraviti *pismeni ugovor* između dijecezanskog biskupa i nadležnog starješine dotične redovničke ustanove. U ugovoru treba, između ostalog, odrediti izričito i potanko sve što se odnosi na djelokrug rada; osobe (koje treba staviti na raspolaganje) i na ekonomske stvari (kan. 520, § 2).

Budući da župska služba treba biti stalna (kan. 522), na to bi trebale pripaziti redovničke ustanove prigodom premještaja osoblja. Biskupskim konferencijama je dozvoljeno da odrede da li će u određeno vrijeme dijecezanski biskup moći imenovati nekoga za župnika na određeno vrijeme (kan. 522).

Župniku se može podijeliti, radi pomanjkanja svećenika ili zbog drugih prilika, u isto vrijeme veći broj bliskih župa. U istoj župi treba biti samo jedan župnik (kan. 526). Župnik je dužan boraviti stalno u župskoj kući blizu crkve. Mjesni ordinarij može dozvoliti da drugdje boravi, posebno u kući gdje živi više prezbitera, ali vršenje župskih dužnosti treba prikladno i valjano providiti (kan. 533). Župnik redovnik može živjeti i prema novom *Kodeksu* van samostana. Naime, smatra se da živi u redovničkoj ustanovi i onaj redovnik koji: 1. radi liječenja bolesti; 2. radi studija; 3. radi apostolskog djelovanja u ime redovničke ustanove boravi izvan redovničke kuće (kan. 665). Redovnici koji žive u podružnim kućama ne smatraju se da žive van redovničke kuće. Te kuće su pravno ujedinjenje s matičnom kućom koju mi nazivamo samostan i samostanu pravno pripadaju. Župnik je dužan prema propisima prava slaviti sv. misu za puk. Ako je župniku udijeljeno više župa, dužan je slaviti samo jednu sv. misu za puk prema propisima prava (kan. 534).

Kao što je već spomenuto, redovnik može biti uklonjen sa župske službe, službe župskog pomoćnika, upravitelja župe, ravnatelja crkve i kapelana voljom vlasti koja mu je župu povjerila, pošto je upozorila redovničkog poglavara, i voljom redovničkog poglavara pošto je upozorio onoga koji je povjerio službu, a da nije potreban pristanak drugoga (kan. 538, § 2; 682, § 2).

Zaključak

U poglavlju o *apostolatu redovnika* u novom *Kodeksu kanonskog prava* osjeća se pastoralna umjerenost novoga crkvenog zakonodavstva. Prisutna je želja Crkve da se redovnici otvore živoj akciji Crkve, tj. prema pastoralnom djelovanju. Jasno je da Crkva u naše vrijeme želi sve udove, razumije se i redovnike a posebno redovničke svećenike

uključiti što djelotvornije u njezino spasiteljsko poslanje. Ali Crkva kao brižna majka, kojoj su milosni darovi redovničkih ustanova predani od Gospodnina, želi da svaka redovnička ustanova ipak sačuva svoje posebnosti. Ni radi apostolata, koji je u Zakoniku tako naglašen, nije dopušteno nagrditi poslanje i karizmu pojedine redovničke ustanove.

Crkva je, kako smo vidjeli, uključila redovnike u svoja kolegijalna tijela da bi se i oni uključili u pronalaženje djelotvornijih putova apostolata.

Novi *Kodeks kanonskog prava*, nije donio pojedinosti za pastoralno djelovanje redovnika i redovnica već je postavio glavne smjernice ostavljajući redovničkim ustanovama da donesu potanje odredbe o pastoralnom djelovanju. U čitavom poglavlju, koje smo obradili, provijava misao i zahtjev vrhovnog crkvenog zakonodavstva Ivana Pavla II., načelo II. vat. sabora »Pod biskupovim vodstvom« i suradnja s dijecezanskim biskupom uz kanonsku podčinjenost.

Emanuel Hoško

DVA MALA KATEKIZMA DVOJICE »MALE BRACE DRŽAVE PRISVETOG ODKUPITELJA«

Frane Matić i Luka Vladmirović, dvojica franjevacca Provincije presvetog Otkupitelja u Dalmaciji, priredili su katekizme sredinom druge polovice 18. st. i objavili ih u Veneciji. Matićev katekizam *Jezgra istomačenja*¹ je opsežniji i cjelovitiji od Vladmirovićevog *Cvita mirlisnog*.² Ipak je danas Vladmirović poznatiji od Matića, jer je pisac više povijesnih i nabožnih djela. Autori su pripadali istoj franjevačkoj zajednici i bili suvremenici; doživjeli su po oko sedamdeset godina, a obojica su također bili profesori franjevačkih visokih škola filozofije, odnosno teologije. Matić je svoj katekizam objavio 1762.³ a Vladmirović

¹ Cjelovit naslov glasi: JEZGRA /ISTOMACEGNIA/ Stvarii najpotribitii nascega Spasegnia /s Kratkij upitagnii, i odgovaragnii, Ko-/risno ne samo Karstjanom, dalli, i Ispo-/vidnikom, za upitagnia pokornikaa./ Data na Svitlost /PO O. F. FRANI MATIČIU/ i Cavoglava, Sctioczu, i Pripo/ Reda S. FRANE MALE BRATJE, darxave Pris. odkupiteglia /u Dalmacij./ U MLEZCI, MDCCLXII. /Pritiskano od Antona Bassanesea./ Z dopustegnjem Staressinaa.

² I Vladmirovićeva knjiga ima opsežniji naslov: CZVIT MIRLISNI NAUKA KAR-SCHIANSKCOGA/ skupljen u kratco na posctegne Gospo-/dina nascega Isucharsta.../ /a za cerist plemenitoga Naroda/ Illyrickoga... po otczu/ F. Luci Vladmirovichiu iz Neretve/ Mleczi 1771.

³ Frane Matić se rodio 1720. u Čavoglavima u župi Kljaci kod Drniša, a umro je 1. VI. 1790. u Šibeniku. — Za taj podatak srdačno zahvaljujem prof. o. Josipu Soldiću. — Matićevo djelo zabilježio je Kukuljević u svojoj bibliografiji (Bibliografija hrvatska, Zagreb 1860, 93, br. 1069), ali ga ne spominje Ljubić.